

TEOLÓGIA ELVITELRE?¹

Ifjúságteológia a gyakorlatban

Seben Glória

Evangelikus Hittudományi Egyetem
tanársegéd
E-mail: gloriaseben@gmail.com

DOI: 10.56037/978-963-380-281-6.14

A tanulmány a bibliai alapoktól indulva keresi annak a lehetőségeit, hogyan lehet a fiatalokat bevonni az Istenről szóló beszélgetésbe, azaz az ifjúságteológia mai útjait. A serdülő- és ifjúkor legfontosabb sajátosságaiba, a hitfejlődés fiatalkorra jellemző szakaszaiba nyerünk betekintést, majd az ifjúságteológia háromféle megközelítését ismerhetjük meg: teológia a fiataloktól, teológia a fiatalokért, valamint teológia a fiatalokkal. A nehézségek és erőforrások bemutatását követően néhány praktikus megfontolással találkozhatunk az iskolai hitoktatás, konfirmációs oktatás és ifjúsági munka területéről.

Kulcsszavak: ifjúsági munka / ifjúságteológia / serdülőkor

TAKEAWAY THEOLOGY?

Theology Practiced by, for, and with Youth

Starting from the biblical foundations, the study looks for the possibilities of involving young people in a conversation about God, i.e. the ways of youth theology today. We gain insight into the most important characteristics of adolescence and young adulthood, the stages of faith development characteristic of young age, and learn about three approaches to youth theology: theology practised by young people, for young people, and with young people. After presenting the difficulties and resources, we can find some practical considerations in the field of school religious education, confirmation education and youth work.

¹ A cím mintája Nyári Attila digitális lelkipásztor *Biblia elvitelre* című podcastcsatornája (YouTube, Spotify).

Keywords: youth ministry / youth theology / adolescence

Huszonkét évvel ezelőtt, az érettségit követően lettem tagja egy egyetemi MEKDSZ-bibliakörnek. Evangélikus lelkészgyerekként egész életemet gyülekezeti közegben éltem le, evangélikus gimnáziumban érettségiztem, de amit ebben a diákkörben tapasztaltam, az teljesen ellentmondott minden korábbi egyházi élményemnek. Ezek a tizennyolc-huszonhárom éves fiatalok lelkészi felügyelet nélkül olvasták és tanulmányozták a Bibliát, beszélgettek róla, teologizáltak. Ebben az intellektuális és spirituális közegben jutottam én magam személyes hitre húsz éve. A Magyar Evangéliumi Keresztény Diákszövetség 1904-ben, százhusz éve alakult egy olyan időszakban, amikor egymást érték a különböző belmissziós és ifjúsági szervezetek, azonban ezek többsége egy része nem indult újra a rendszerváltás után, vagy pedig tagságában nem tudott megújulni. A MEKDSZ viszont stabil tagsággal rendelkezik, és mindig képes megszólítani az egyetemista generációkat. Vajon mi a MEKDSZ titka, és mi az, amit az evangélikus ifjúsági órák vagy a gimnáziumi hittanok nem tudtak nyújtani? Meggyőződésem, hogy a kulcs az ifjúságteológiának is nevezhető jelenség, amelynek lényege, hogy megengedjük a fiataloknak, hogy a „maguk módján” beszéljenek Istenről, anélkül, hogy a hitvallásra, az akadémiai teológiára vagy a Szentírásra hivatkozva eltiltanánk őket a tanulásnak ettől az intenzív lehetőségétől. Bár egy alulról szerveződő diákszervezetnek alapvetően mások a lehetőségei, mint egy egyháznak vagy gyülekezeti hálózatnak, érdemes ezt az ifjúságteológiai aspektust körüljárunk abból a szempontból, hogy mi az, amit iskolai hitoktatásunk vagy a gyülekezeti konfirmációs és ifjúsági munka során hasznosítani tudunk.

Tanulmányomban kitekintést teszek az ifjúságteológia bibliai előzményeire, ezt követően a serdülőkor legfontosabb pszichés sajátosságaival ismertetem meg az olvasókat, majd megkísérlem definiálni az ifjúságteológiát, végül arra térek ki, hogy mely területeken hasznosítható ez a szemlélet a mi mai magyar egyházi valóságunkban.

Fiatalok a Bibliában

„Senki meg ne vessen ifjú korod miatt, hanem légy példája a hívőknek beszédben, magaviseletben, szeretetben, hitben, tiszta életben. Amíg megérkezem, legyen gondod a Szentírás felolvasására, az igehirdetésre, a tanításra. Ne hanyagold el a benned levő kegyelmi ajándékot, amelyet prófécia által kaptál a vének kézrátételével. Ezekkel tördődj, ezekkel foglalkozz, hogy előrehaladásod nyilvánvaló legyen mindenki előtt. Legyen gondod önmagadra és a tanításra, maradj meg ezek mellett, mert ha így cselekszel, megmented magadat is, hallgatóidat is.” (1Tim 4,12–16)

Pál apostol olyan hagyományból érkezik, amelyben alapvető fontosságú volt, hogy a fiatalok Isten igéjével foglalatoskodjanak. A rabbinikus tradícióban a mester és tanítványai viszonya szoros, életközösség-szerű, az ifjak a rabbi lábánál ülve kapják a tanítást.² Ez a teológia kezdettől fogva interaktív, párbeszédjellegű, hatalmas szerep jut benne a fiatalok kérdéseinek, sőt saját válaszkérésüknek is. Pál a keresztyén gyülekezet számára is példaképül szánja fiatal tanítványát, és szüntelenül emlékezteti őt arra, hogy az ige tanulása (és ezzel összefüggésben annak tanítása) Timóteus szolgálatának szíve közepe. *„Igyekezz kipróbált emberként megállni Isten előtt, mint aki nem vall szégyent a munkájával, hanem helyesen fejtegeti az igazság igéjét.”* (2Tim 2,15) Az eredeti kifejezés itt Pál másik szakmájára, a sátorkészítésre, azon belül is a sátorponyvának való anyag hasítására utal: „helyesen hasogasd” az Isten igéjét.

A fiatal életkor nem lehet akadály abban, hogy valaki Isten dolgaival foglalatoskodjék, emlékezzünk csak vissza a tizenkét éves Jézus történetére, amikor a szülei a templomban találnak rá, amint éppen a tanítókkal beszélget, s őket is meglepi érett feleleteivel (Lk 2,46–52). Igaz, hogy a tizenkét éves kor a mózesi törvények szempontjából a felnőttkor küszöbének számít, mégis tudjuk, hogy Jézus még harmincévesen is kapott megjegyzést arra, hogy bizonyos dolgokhoz túl fiatal.³ Az Ószövetség is bővelkedik olyan történetekben, amikor valaki fiatal életkorban kap elhívást az ige szolgálatára (pl. Sámuel, Jeremiás).⁴ Kodácsy-Simon Eszter kifejezetten a gyermekek és fiatalok különleges szerepére mutat rá a bibliai elbeszélések tanulásról szóló részeiben.⁵

Miért szorul háttérbe mégis a fiatalok bevonása a teológiai párbeszédbe? Sok akadály és nehézség mellett két alapvető jelenséget emelnék ki:

1. A kérügmaticus valláspedagógiai alapállás,⁶ amely az ige hirdetés és az Istenről való beszéd privilégiumát az arra felavatott, képzést kapott személy (lelkész vagy hitoktató) számára tartja fenn, hiszen ő az, aki a tartalom tisztaságáért, az igaz hit, a helyes dogmatika továbbadásáért felelősséget képes vállalni. Ebben a szemléletben a gyerekek és fiatalok által „hozott anyaggal”, saját már létező elképzeléseikkel, teológiai gondolataikkal és kérdéseikkel sem kell túl sokat foglalkozni, hiszen azok a romlott emberi természet pusztá melléktermékei. Ha mégis előkerülnek, a teológiai szakértő feladata a korrekció a hitvallások és a Szentírás tanításának fényében. A tanítványnak tehát sosem lehet igaza,

² Maga Pál is erre a neveltetésére hivatkozik ApCsel 22,3-ban.

³ „A zsidók erre ezt mondták neki: Ötvenéves sem vagy, és láttad Ábrahámot? Jézus így felelt nekik: Bizony, bizony, mondom nektek, mielőtt Ábrahám lett volna, én vagyok.” (Jn 8,57–58)

⁴ Lásd WOLFF 2003, 157–159. o.

⁵ KODÁCSY-SIMON 2024, 69. o

⁶ NÉMETH 2017, 214–217. o.

nem találhatja fején a szöveget, nem nyerheti meg a vitát, különösen nem a szakértővel szemben. Ha a fiatalok kisgyermekkoruktól kezdve szinte kizárólagosan ezzel a kerettel találkoznak, hamar leszoknak véleményük kifejtéséről és arról is, hogy megfogalmazzák kérdéseiket.

2. A tinédzserkor különleges pszichológiai állapot, amelyben az adolescens személy hosszú éveket tölt egy átmeneti állapotban, a „már igen és még nem” feszültségében. Ennek az életkornak számos embert próbáló kihívása van, amelyben a fiataloknak egyre nehezebb megőrizniük mentális egészségüket. Nem csoda, ha visszahúzódnak a felnőttekkel való kommunikációtól, s azt érezzük, hogy a saját kis belső világukban élnek, amelybe mi nem tudunk behatolni a teológiai tartalmakkal. Ráadásul a fiatalokat körülvevő kultúra egyre szekularizáltabb, ami azt jelenti, hogy egyre szélesebb és mélyebb a szakadék az egyházi-vallásos kultúra és nyelvezet és a fiatalok más területeken tapasztalt életvalósága között.

Kik a fiatalok?

A magyar köznyelvben a „fiatalok” és az „ifjúság” szóval kétféle értelemben is találkozhatunk. Érthetjük a fiatal felnőttek korosztályára, akik még nem alapítottak saját családot (tizennyolc–harmincöt éves korosztály), a besorolás lehet tágabb, például munkaerőpiaci értelemben a tizenöt–huszonkilenc éves korosztályra értik, és a legtöbb szociológiai kutatás (például a négyévente zajló Ifjúságkutatás) ezeket a határvonalakat használja. Érthetjük azonban a „fiatalok” megnevezést a serdülőkorra is. Ebben a tanulmányban az adolescens szakaszban lévőkre fogok koncentrálni, szem előtt tartva azonban azt, hogy a felnőttiség felé vezető út sok szempontból megnyúlt társadalmunkban (pl. gazdasági függetlenség elérése, kései családalapítás).⁷

Az adolescens szakaszban számottevő változások zajlanak a szervezetben.⁸ Az egyik legszembevetőbb változás a pubertás, vagyis a felnövekvők szexuális érése, ezzel párhuzamosan a szexuális érdeklődés és késztetések erősödése. Ez egy hormonok által befolyásolt, nemcsak testi, de nagyon komoly mentális változásokkal is együtt járó időszak. A másik fontos változás, amely a kognitív képességeket illeti, a formális logikai műveletekre való képesség, azaz az absztrakt gondolkodás kezdetei. Amennyiben a megelőző kognitív fejlődés rendben zajlott, tizenkét-tizenhárom éves

⁷ A kutatások egy másik kategóriacsoport mentén, az ún. generációs megközelítésben is folynak. Ez alapján a jelenlegi fiatalok csoportja nagyjából megfeleltethető a Z generációnak (14–28 évesek), de ezek az életkori határok a generációkutatásban nincsenek köbe vésve. Lásd VÁGÓNÉ UGRÓ 2022.

⁸ KÓSA 2005, 399–400. o. alapján foglalom össze a legfontosabb változásokat.

kortól kezdődően a fiatal egyre inkább képes lesz az elvont fogalmakkal operálni, hipotéziseket alkotni, azokat szisztematikusan ellenőrizni. A harmadik, rendkívül viharos terület az érzelmek világa, ahol a fiatal számos új érzéssel küzd, viszonyulásaiiban felerősödik az ambivalencia. A szülők és a tanárok, az őt körülvevő felnőtt világ értékeitől – látszólag – távolodik, megerősödik a kortárs csoport szerepe, az ő normáiknak és értékeiknek kíván a fiatal megfelelni. Mindezeket a viharos eseményeket egyetlen nagy kérdésfeltevés köti össze: a „ki vagyok én?” kérdésre próbál a serdülő választ találni. Az identitás kialakulása hosszú éveket igénybe vevő folyamat, és egyszerre szükséges hozzá, hogy az ifjú változatos társas kontextusokban zajló interakciókban vegyen részt, és azt is, hogy ezekre a tapasztalatokra egyedül töltött időben reflektáljon.⁹

Mi a helyzet mindeközben a hit és a spiritualitás világával? Az ifjúkort hagyományosan a megtérés jellemző időszakának tartják.¹⁰ Amikor azonban valaki vallásos szocializációban részesül, a hirtelen megtérés akkor valószínűbb, ha az illető bizonytalanul kötődik, illetve ha a gyülekezeti szubkultúra a hirtelen megtérési élményt normatívnak tartja.¹¹ Fowler szerint a serdülőkor a hitfejlődés úgynevezett szintetizáló-konvencionális szinten mozog, ami azt jelenti, hogy a kamasz a számára jelentős személyek hitét és világnézetét igyekszik egymással összhangba hozni, és az őt befogadó vallási közösség konvencióihoz ragaszkodik, azokkal azonosul. Ez azonban a késő kamaszkor – fiatal felnőttkor időszakában már átmehet az individuális-reflexív szakaszba, amelyet viszont az egyházi és intézményes keretekkel szembeni távolságtartás, a demitologizáló hajlam és a hittartalmak közötti szubjektív válogatás jellemez. Ebben a szakaszban válik a hit és spiritualitás tulajdonképpen az egyén sajátjává.¹²

A nemzetközi ifjúságkutatások részben megerősítik, hogy az ifjúkor spirituálisan jelentős korszak, ugyanakkor egy különbség is mutatkozik a vallásos és spirituális fiatalok között. Úgy tűnik, hogy míg a spirituális szükséglet egyre inkább jelen van a fiatalok körében, azt is elmondhatjuk, hogy ezen szükségletek kielégítését egyre kevésbé keresik a hagyományos vallásosságban, illetve az intézményes egyházi keretek között.¹³ A magyar mintán azt látjuk, hogy az „egyház tanítása szerint vallásos” fiatalok aránya lassan csökkenő tendenciát mutat, míg a „maguk módján vallásosak”

⁹ DIETERICH 2012b, 33. o. kiemeli, hogy a serdülő reflexiója túlmutathat önmaga és a tárgy reflexióján, és képes az eszköz, azaz a saját gondolatairól való gondolkodásra is.

¹⁰ BUCHER 2018, 98. o.

¹¹ GRANQUIST–KIRKPATRICK 2004, 223–250. o.

¹² KISSNÉ VISZKET 2016, 411. o.

¹³ BUCHER 2018, 98–99. o.

aránya nő, a „nem vallásosaké” pedig mintha csökkenne.¹⁴ A fiatalok spiritualitásának „elvallástalanodása” vagy „egyházatalanodása” az akadémiai teológiai képzés bemenetére is hatással van, amint arra Pángyánszky Ágnes is utal.¹⁵

Mi az ifjúságteológia?

Az ifjúságteológia német nyelvterületen legalább háromféle megközelítést takarhat.¹⁶ Az első, a *teológia a fiataloktól* (Theologie von Jugendlichen) arra utal, hogy teret kell engednünk a hagyományos hitoktatásban a fiatalok saját témáinak, kérdésfelvéseinek, véleményeinek Istennel kapcsolatban. Fontos, hogy szabadon kifejezhessék érzéseiket és gondolataikat Istenről, és a hitoktató elsődleges feladata, hogy ezt a folyamatot facilitálja, mederben tartsa. A második értelme ennek a kifejezésnek a *teológia a fiatalokért* (Theologie für Jugendliche), amely inkább arra koncentrál, hogy a fiataloktól érkező impulzusok és a keresztyén teológiai hagyomány (a Szentírás magyarázata és a hitvallásosság) között párbeszédet kezdeményezzen, hidat képezzen, és a fiatalok kérdéseire a Biblia és az egyházi tradíció gazdag kincsestárában találjon válaszokat. A harmadik értelem a *teológia a fiatalokkal* (Theologie mit Jugendlichen), amely részben az előző két megközelítést kívánja ötvözni. Amikor fiatalokkal teologizálunk, partneri kommunikációra törekszünk, a beszélgetés során nem teszünk különbséget felnőtt és serdülő, teológiai szakértő és laikus között, mindenkinek a megnyilvánulása egyenlő értékű, nincs senkinél ott a „bölcsek köve”, nincsenek végleges és megkérdőjelezhetetlen válaszok.

Ezen a ponton érdemes elgondolkodnunk, hogy a fenti három megközelítés közül vajon melyik kelti a legnagyobb megütközést az olvasóban, illetve melyiket tartja leginkább elfogadhatónak, vagy melyikkel tud leginkább azonosulni.

A következőkben olyan, az ifjúságteológia szempontjából átgondolandó tényezőkről szeretnék említést tenni, amelyekkel számolnunk kell a fenti három modell mindegyikének esetében.

¹⁴ SZALÓKI – KERPEL-FRONIUS 2020, 171. o. A Magyar Ifjúságkutatásban a 15–29 éves korosztály szerepel.

¹⁵ PÁNGYÁNSZKY 2024, 42. o.

¹⁶ SCHLAG és SCHWEITZER (2012) alapján foglalom össze a három irányvonalat az ifjúságteológián belül.

Bizonytalanság

A mai tizenéves és fiatal felnőtt korosztálynak olyan kihíváscsomaggal kell megküzdenie, amilyenre még nem volt példa a történelem folyamán. Nagyon könnyű engedni annak a kísértésnek, amely a korábban élt generációk nehézségeit felnagyítja, abszolutizálja, és a negatív jogosultságok mentén relativizálja a fiatalok problémáit. A Z és alfa generációk az ún. digitális bennszülöttek közé tartoznak, ami azt jelenti, hogy a digitális technológiák és az internet 2010-es évek környékén történt ugrásszerű fejlődésének hatásai alól ez a két korosztály már nem tudja kivonni magát. Természetesen a digitális forradalomnak vannak pozitív hozadékai is, azonban nem feledkezhetünk meg a veszélyekről sem, és arról a furcsa helyzetről, hogy a szülőknek és nagyszülőknek kell segíteniük a technológiai eszközökkel kapcsolatos egészséges viszony, megfelelő határok kialakításában, azonban ők maguk sokszor kevésbé kompetensek ebben a világban a fiataloknál. Valóban olyan a helyzet, mint a bevándorló családok esetében: az idősebbek sosem fogják olyan mértékben megismerni a nyelvet és a kultúrát az „új világban”, mint azok, akik már beleszülettek. A mai fiatal alapvető élménye a túlterheltség, de ez nem csupán az iskolai terheknek köszönhető, hanem a digitális jelenlét túlstimuláló hatásainak is.¹⁷

Míg száz évvel ezelőtt a fiatal saját egzisztenciájával kapcsolatban alig néhány döntést hozhatott meg, a mai kontextusban számos választásban magára van hagyva, saját preferenciákat, véleményeket és attitűdöket kell kialakítania, miközben nagyon kevés vagy szűrés nélküli információ alapján kell ítélnie. A túl sok lehetőséggel kapcsolatos bizonytalanságnak több arca is van, ide tartoznak az olyan jelenségek, mint a FOMO,¹⁸ a kapunyitási pánik, a „mamahotel”. A fiatalokról egyszerre lehet az a benyomásunk, hogy kikérik maguknak a felnőttek tanácsait, másrészt szomjaznak a hiteles, önazonos hitvallásra és útmutatásra. A fiattól a posztmodern társadalom azt is kívánja, hogy alkossa meg saját identitását, azonban ez a folyamat nem pusztán egyéni munka, hanem feltételezi a társas kontextust, sőt a történetiséget is (családtörténeti, nemzettörténeti, narratív identitás).

¹⁷ A digitális korszakkal kapcsolatos pszichés kihívásokról magyarul is olvashatunk, pl. AIKEN 2020, 106–230. o.

¹⁸ Az angol *fear of missing out* kifejezés rövidítése, amelyet hiányérzetnek, illetve a kimaradástól való félelemnek fordíthatnánk. A közösségi média térhódítása felerősítette azt a tendenciát, amelynek során mások vélt vagy valós élményeivel szembesülve nő bennünk a szorongás attól, hogy valami fontos vagy érdekes dolog nélkülünk zajlik.

Az egyház belső nyelve: akadály és/vagy erőforrás?

Iskolai hittanórai és gyülekezetpedagógiai kontextusban is észrevehetjük a fiatalokon, hogy megszólalásaikban egyre szekulárisabbak, távolodnak az egyházi és vallásos megfogalmazásoktól, még akkor is, ha vallásos neveltetésben részesültek. Istent egyre kevésbé vonják be világmagyarázataikba. Az iskolai hittanórákon egyre kevesebb gyermek van, aki otthonosan mozog az egyházi nyelvezetben, és egyre több, akiknek már a kulturális kereszténység sem része az életének.

Ez a tradíciótörés azonban nem jelenti azt, hogy a fiatalok teljesen elvesztették volna érdeklődésüket a spiritualitás vagy a teológiai kérdések iránt. Azt viszont mindenképpen jelenti, hogy a nyelvi szakadékkal számolnunk kell. Kézenfekvőnek tűnhet a megoldás, hogy akkor hanyagoljuk a bibliai és teológiai fogalmak használatát, hiszen úgysem jut el a kamaszokhoz. Ezzel azonban az egyház legnagyobb erőforrásáról, az evangéliumról kellene, hogy lemondjon. Éppen az az egyházi ifjúsági munka legfőbb erőssége, hogy a bibliai és egyháztörténeti tradíció széles tárházából tud meríteni, a Szentírás a történetek identitásformáló erejével képes hatni a csoportokra.¹⁹

Párbeszéd a fiatalokkal

Mi a kérdés szerepe a hittanórán vagy más egyházi csoportfoglalkozáson? Csak a vezető (felnőtt) kérdezhet? A kérdésekre csak egy helyes válasz lehetséges? Kérdezhetnek a fiatalok is? Bármilyen kérdést fel lehet tenni? Tabutémákat is lehet érinteni? Szabad a „szakértőnek” azt válaszolnia valamire, hogy „nem tudom”? Lehet a fiataloknak is saját releváns válasza? Az is elképzelhető, hogy a fiatal valamiben szakértő legyen? Kodácsy-Simon Eszter a hittanórán előkerülő etikai témák kapcsán elemzi a kérdések szerepét, kiemelve, hogy Jézus tanításának kulcseleme a kérdezés, amely sohasem didaktikus, előre elvárt válaszokat implikáló álkérdés, hanem valódi döntésre hívó szituáció. Az erkölcsi kérdések többsége nem is tesz lehetővé egy mindenkire általánosan érvényes választ, hanem a tanulóknak a tanár segítségével maguknak kell rátalálniuk a számukra érvényes válaszokra.²⁰

A német vallásoktatásban már több mint egy évtizede nagy szerepe van az úgy-

¹⁹ Andrew Root amerikai gyakorlati teológus amellel érvel, hogy a fiatalok identitáskeresésének nélkülözhetetlen kerete a bibliai narratíva. Yale Youth Ministry Institute: *Andy Root on Youth Ministry in an Era of Over-Parenting*, <https://youtu.be/pS2LwG9oKeE>.

²⁰ KODÁCSY-SIMON 2016, 500–505. o.

nevezett dialóguselvnek,²¹ ami azt jelenti, hogy a valláspedagógia mind tartalmában, mind alkalmazott módszereiben a fiatalok társadalmi diskurzusra való képességeinek fejlesztésére koncentrál. Ez az elv a fiatalokkal együtt folytatott teológiai beszélgetések szükségességét veti fel.

A dialógusra való készség alapvető szerepét hangsúlyozza Irina Pendorf is. Idézi Martin Bubert, aki szerint „kezdetben volt a kapcsolat”, és aki az emberkép alapvetően dialógusorientált jellege mellett áll ki. A bizalomra épülő pedagógia egyszerre épít erre az alapvető és egész életen át fejlődő párbeszédkészségre és a Viktor Frankl nevével fémjelzett egzisztenciális terápiás (vagy logoterápiás) irányzatra.²²

Petra Freudenberger-Lötz módszertani kézikönyvében a teológiát Wilfried Härle nyomán úgy határozza meg, mint a hit reflexióját, és rögzíti, hogy a hitoktatási folyamatban a hittartalmak egyéni reflexióját kell elvégezni. Ez a fiatalokkal folytatott teológiai beszélgetések során valósulhat meg, ahol a tanulók közösen teszik fel egzisztenciális kérdéseiket és keresik a lehetséges válaszokat. Ezek a beszélgetések nem eredményorientáltak abban az értelemben, hogy nem céljuk egy mindenki számára elfogadandó végső választ adni a felmerülő kérdésekre. Érdekes megkülönböztetnünk a „hitkérdéseket” a „tudáskérdésektől”. Utóbbiak gyakran csak egyféle lehetséges választ feltételeznek, amelyet a helyes-helytelen ellentétpár mentén értékelhetünk. A hitkérdések azonban személyes választ igényelnek, amelyek megválaszolásához nélkülözhetetlen segítséget jelentenek a keresztény tradícióból származó ismeretek, teológusok és filozófusok gondolatai és nem utolsósorban a Szentírásban fellelhető tanúságtételek.²³

A beszélgetés vezetőjének a szerepe is más a hagyományos hitoktatói szerepkörhöz képest. Kilép az egyedül elfogadható igazság képviselőjének szerepéből, és facilitátorrá válik, aki a biztonságos keretek megteremtésével, a figyelmével, a beszélgetés stimulálásával (pl. a kérdések kezelésében segíthet), a kísérő szakértő jelenléttel támogatja a diskurzust. Szakértőként természetesen sok extra tudás birtokában van, de ezeket óvatosan, a beszélgetés megfelelő pontján, a fiatalok megnyilvánulásait bátorítva, és nem azokat elnyomva kommunikálja.²⁴

A teologizálás fiatalokkal jóval több, mint a teológiai tartalmak egyszerű megtanítása az órán. Ennek a folyamatnak a segítségével a fiatalok maguk is megtanul-

²¹ Az EKD 2010-es vallásoktatással kapcsolatos kompetenciafelsorolásában például kiemelt szerepe van a dialógusra való készségnek. Idézi SCHLAG–SCHWEITZER 2012, 16. o.

²² PENDORF 2021, 167–236. o.

²³ FREUDENBERGER-LÖTZ 2012, 13–15. o.

²⁴ Uo. 15–17. o.

hatnak teológiaiilag érvelni, bibliai szöveget értelmezni oly módon, hogy a bibliai szöveg felé releváns kérdéseket tesznek fel.²⁵

Andy Root szerint az ifjúsági munka valójában nem az ifimunkások szolgálata a serdülők felé, hanem maga Isten, aki a legnagyobb Szolga, szolgál felénk, ő az, aki aktív az életükben. Az ifjúsági munkának azért kell elsődlegesen teológiai munkának lennie, mert Isten szolgálatának emberi reflexióját végezzük el. A teológia mint Istentől való beszéd nem egy elvont, halott fogalom körüljárása, hanem élő diskurzus, amelyben az egyetemes papság elve alapján nemcsak a felavatott személyek, hanem a laikus hívők, sőt a keresők is részt vehetnek. A teologizálás során Istentől mint cselekvőről beszélünk, bevonódunk abba a dinamikába, amelyben – hitvallásunk szerint – a Szentlélek által maga Isten mozgatja a szálakat.

Dieterich szerint az ifjúságteológiát érdemes elhatárolnunk a gyermekteológiától és az általános laikus teológiától is. A teológia művelése szerinte négy megközelítésben lehetséges: 1. Általános bizalmatlanság és gyanakvás a keresztény hit és teológia iránt. 2. A beszédképesség teszi lehetővé a verbális gondolkodást a konkrét műveletek szintjén (Piaget nyomán), és ez teszi lehetővé a gyermekteológiát. 3. A formális műveletek szintje ágyaz meg az ifjúságteológiának. 4. A felnőtt korosztályban a laikus és akadémikus teológia egyaránt művelhető. A fiatalok az őket érdeklő és érintő valamennyi témát, az általuk tapasztalt valóságot összeköthetik az istenkérdéssel, az immanens és a transzcendens világ közötti megfeleléseket kereshetik.²⁶

Schlag és Schweitzer öt aspektusát emelik ki az ifjúságteológiának, amelyeket részben egymásból kibontakozó stádiumokként is elképzelhetünk (de nem hierarchikus fejlődési szintek tételezésével): implicit, személyes, explicit, a teológiai dogmatikával összefüggő és explicit teológiai érvelés. A csoportvezető szerepe, hogy kísérje a fiatalokat a folyamatban, és segítsen nekik megtenni a következő lépést.

Ifjúságteológia a gyakorlati terepen – hitoktatás, konfirmandusoktatás, ifjúsági munka

Melyik területen használható, és ha igen, hogyan, milyen feltételekkel az ifjúságteológiai megközelítés? Lényegében három fő területre koncentrálhatunk, amelyek közül az egyik, a hitoktatás alapvetően iskolai keretek között, míg a konfirmációs felkészítés és az ifjúsági munka gyülekezeti kontextusban zajlik.

²⁵ KODÁCSY-SIMON, 2023.

²⁶ DIETERICH 2012b, 34–36. o.

Az iskolai hitoktatásban a magyarországi viszonyok között alapvetően a serdülőkor közepéig, nyolcadik osztályig kísérjük a tanulókat, kisebb létszámú nagykecserével találkozunk az evangélikus és egyéb felekezeti középiskolák hittanoscsoportjaiban. Az iskolai hitoktatás egyik meghatározó eleme a kerettanterv, amelyet azonban a helyi tanterv és a tanmenet segítségével könnyen az adott csoportra szabhatunk. A hetedik és nyolcadik osztályos tankönyv koncepciójában lehetővé teszi, hogy mind a heti egy, mind a heti két tanórás csoportok használhassák. Lehetséges gyakorlat, hogy a tanulókat bevonjuk az év elején a tanmenet és a tematikus tervek kialakításába oly módon, hogy részt vesznek – például szavazással – a preferált témák kiválasztásában, az egyes témák óraszám szerinti súlyozásában. Inspirálhatjuk a tanulókat, hogy fogalmazzák meg a téma kapcsán előzetes kérdéseiket, tegyenek fel kérdéseket egymásnak, és vitassák meg azokat, fogalmazzanak meg véleményeket. Az előzetes tudást, véleményt és kérdést ne csak mozgósítsuk, hanem reflektáljunk is rá akár több különböző ponton a tanóra során (pl. helyváltotatással jelezhetik, ha változik a véleményük a bibliai történet megvitatása vagy egy-egy teológiai idézet megismerése után).

A konfirmációs oktatás során nehéz a saját teológiai nézetek és kérdések mozgósítása, hiszen egy kanonizált hittartalom elsajátítását végzik a fiatalok, amelyre még nem feltétlenül reflektálnak egyénileg, illetve nem feltétlenül teszik belsővé. Az interiorizáció előtt a tizenkét-tizenhárom éves életkorban még döntően a példaképekkel és a kortársakkal való azonosulás révén alakul a hit- és közösségi életük. Izgalmas lehet mindazonáltal a folyamat elején bátorítani őket a saját implicit teológiájuk, istenelképzelésük, Jézus-képük megjelenítésére. Ezeket a produktumokat aztán – hasonlóan a közösségi médiához – lehet egymásnak kommentelni, egymás között kapcsolópontokat keresni. Ez a fiataloktól származó teológia segíti a csoport vezetőjét abban, hogyan tud kapcsolódni a hitvallásos teológiával a konfirmandusok már meglévő attitűdjeihez. A tanuló párok is érdekes többletet adhatnak, például ha egy-egy ifis vállalja a konfirmandusok tutoriális rendszerben való támogatását, ami egyszerre jelenti a vizsgára való készülést, az érzelmi támogatást (lelkigondozás, bátorítás), valamint a konfirmandusért és vele együtt közösen történő imádkozást.

A legnagyobb szabadság talán az ifjúsági munkában kínálkozik, hiszen itt nem köti a csoportot semmilyen előre meghatározott tanterv vagy végcél, hanem nagyfokú részvételre nyílik lehetőség, és a tagok bevonódása nagymértékben megnőhet attól, hogy maguknak állítják össze a csoport tematikáját, maguk határozzák meg az alkalom kereteit, menetét, „liturgiáját”, szabályait. Az ifjúsági vezető itt lubickolhat a kísérő szakértő szerepében, figyelhet a tagok egyéni szükségleteire, a csoport dinamikájára. A csoport maga döntheti el, hogy összeállít-e egy tematikus sorozatot,

végigtanulmányoz-e egy adott bibliai könyvet, programokat szervez külsősöknek vagy más csoportoknak, önmagát építi-e, illetve készül-e valamilyen projektszerű szolgálattal (pl. passiójáték). Az ifimunka nagy ereje lehet a közös spirituális tapasztalatok (pl. taizéi alkalom, közös keresztút, zárándoklat stb.) átélése és az erre való reflektálás. A fiatalokat a felnőtt hitbe elkísérni hatalmas kihívás, ez azonban nem képzelhető el autoriter alapon, hanem a felnővekvők kezdeményezéseiből, kérdéseiből, szükségleteiből kiindulva.

Hivatkozott művek

- AIKEN, Mary: *Cybercsapda. Hogyan változtatja meg az online tér az emberi viselkedést?* Ford. Török Csaba. Harmat Kiadó – Új Ember Kiadó, Budapest, 2020.
- BUCHER, Anton A.: *A spiritualitás pszichológiája*. Ford. Antalfai Márta – Pölczmann Ágnes. Oriold és Társai Kiadó, Budapest, 2018.
- DIETERICH, Veit-Jakobus: Einleitende Überlegungen. In: Veit-Jakobus Dieterich (szerk.): *Theologisieren mit Jugendlichen. Ein Programm für Schule und Kirche*. Calwer Verlag, Stuttgart, 2012a. 9–30. o.
- DIETERICH, Veit-Jakobus: Theologisieren mit Jugendlichen – Ein Programm. In: Veit-Jakobus Dieterich (szerk.): *Theologisieren mit Jugendlichen. Ein Programm für Schule und Kirche*. Calwer Verlag, Stuttgart, 2012b. 31–50. o.
- FREUDENBERGER-LÖTZ, Petra: *Theologische Gespräche mit Jugendlichen. Erfahrungen – Beispiele – Anleitungen*. Kösel Verlag – Calwer Verlag, München–Stuttgart, 2012.
- GRANQVIST, Pehr – KIRKPATRICK, Lee A.: Religious conversion and perceived childhood attachment. A meta-analysis. *International Journal for the Psychology of Religion*, 14. évf. 2004/4. sz. 223–250. o. https://doi.org/10.1207/s15327582ijpr1404_1
- KISSNÉ VISZKET Mónika: Életkori sajátosságok és etikai döntések, etikai kérdések és vallási fejlődés találkozásai különböző életkorokban. In: Kodácsy-Simon Eszter (szerk.): *Értelmes szívvel. Etikai témák az evangélikus oktatásban*. Luther Kiadó, Budapest. 391–420. o.
- KODÁCSY-SIMON Eszter: Valláspedagógiai szempontok az etikai kérdések hittanórai tanításához. In: Kodácsy-Simon Eszter (szerk.): *Értelmes szívvel. Etikai témák az evangélikus oktatásban*. Luther Kiadó, Budapest, 2016. 485–523. o.
- KODÁCSY-SIMON Eszter: *Az egzisztenciális kérdések lehetőséget teremtő ereje hittanórán*. Habilitációs értekezés. Debreceni Református Hittudományi Egyetem, 2023.
- KODÁCSY-SIMON Eszter: A konstruktív tanulási modell elemei a Biblia tanulásképeiben. In: Balogné Vincze Katalin – Kodácsy-Simon Eszter – Seres-Busi Etelka (szerk.): *Teológia és tanulás – a változás lehetősége. Az Evangélikus Hittudományi Egyetem oktatóinak és doktoranduszainak tanulmánykötete*. Evangélikus Hittudományi Egyetem – L'Harmattan Kiadó – Luther Kiadó, Budapest, 2024. (Teológia és... 1.) 63–79. o. <https://doi.org/10.56037/978-963-380-281-6.05>

- KÓSA Éva: Gyerekek, serdülők és a média. In: Vajda Zsuzsanna – Kósa Éva (szerk.): *Nevelés-lélektan*. Osiris Kiadó, Budapest, 2005.
- NÉMETH Dávid: *Vallásdidaktika. A hit-és erkölcsstan oktatása az 5–12. osztályban*. KRE – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2017.
- PÁNGYÁNSZKY Ágnes: Gyakorlat, kontextus és teológiai reflexió. A teológiai képzés megújulásának új kölcsönhatásai. In: Balogné Vincze Katalin – Kodácsy-Simon Eszter – Seres-Busi Etelka (szerk.): *Teológia és tanulás – a változás lehetősége. Az Evangélikus Hittudományi Egyetem oktatóinak és doktoranduszainak tanulmánykötete*. Evangélikus Hittudományi Egyetem – L'Harmattan Kiadó – Luther Kiadó, Budapest, 2024. (Teológia és... 1.) 35–51. o. <https://doi.org/10.56037/978-963-380-281-6.03>
- ROOT, Andrew – CREASY DEAN, Kenda: *The Theological Turn in Youth Ministry*. InterVarsity Press, Downers Grove, 2011.
- SCHLAG, Thomas – SCHWEITZER, Friedrich: Jugendtheologie in der Praxis von Schule und Gemeinde. Religionsunterricht, Konfirmandenarbeit und Jugendarbeit. In: Thomas Schlag – Friedrich Schweitzer (szerk.): *Jugendtheologie. Grundlagen – Beispiele – kritische Diskussion*. Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn, 2012.
- SZALÓKI Viktor – KERPEL-FRONIUS Balázs: Identitás és politikai értékek az újnacionalizmusban. In: Nagy Ádám (szerk.): *A lábjegyzeten is túl. Magyar ifjúságkutatás 2020*. Szociális Demokráciaért Intézet – Excenter Kutatóközpont, Budapest. 162–188. o. Web: <https://mek.oszk.hu/23200/23269/23269.pdf>. (Megtekintés: 2024. június 10.)
- VÁGÓNÉ UGRÓ Szilvia: A Z generációnak sem könnyű. Interjú Bereczki Enikő ifjúsági és generációs szakértővel. *Új Köznevelés*, 78. évf. 2022/9–10. sz. Web: <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/a-z-generacionak-sem-konnyu>. (Megtekintés: 2024. június 10.)
- WOLFF, Hans Walter: *Az Ószövetség antropológiája*. Ford. Blázi György. Harmat Kiadó, Budapest, 2003.